



GRĂDEA-MARE
(NAGYVÁRAD)

Dumineca 18 Maiu st. v.
30 Maiu st. n.

Va esi joi'a si duminică.
Redacțiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 37.

ANUL XVI.
1880.

Pretul pe unu anu 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de anu 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Români'a 2 galbeni.

Paul Jorgoviciu.

Cine nu cunoșce acestu nume? Celu ce a cetitu numai câte pagine despre desvoltarea culturii la Români, a trebuit să gasésca pe acele pagine scrisu cu litere mari numele: „Paul Jorgoviciu“. De și radiele binefacătoare ale activității sale se resfrânsă asupra întregului corpu naționalu, totusi terenul seu specificu a fost Banatul, al cărui fiu eră.

S'a nascutu la 28 aprilie 1764, în comun'a Varadia. Numele lui stramosiescu nu eră Jorgoviciu, dar acelu nume nu se cunoșce. Unu stramosiu al lui s'a mutat din Transilvani'a în Români'a mica, unde s'a însoratu cu o fiica a Brancovenilor, și de-atuncea și-a luat și numele „Brancoveanu“.

Fiul aceluia, Georgiu, a trecut în Banatul Timișianu, și s'a aședatu în satul Varadi'a. Fiul acestuia, Marcu, se facu preotu acolo, și la demandarea episcopului sêrbu fu silitu a-si schimbă numele în „Jorgoviciu“.

Marcu a avutu trei fii: Paul, Petru și Ioan. — Petru s'a facutu preotu în Oravița, despre Ioan nu scimu nimica, al treile a fost Paul al cărui portretu se afla pe pagin'a acést'a.

Paul începă să studieze în școl'a sêrbesca și nemțesca din Vêrșetiu, pâna la etatea de 12 ani; studiile gimnasiale le facu la

Seghedin; de acolo merse la Pesta, unde studiă drepturile și facu censur'a advocaționala. Dar zelul seu nu se multiamă nici cu atâta, ci se duse la Viena, să învetie și drepturile austriace.

Din Viena mai multi amici îl invitara la Roma, el primi cu placere invitarea, ca să studieze și la lăganul originii năstre naționale, se duse și petrecu acolo trei ani, petrecându timpul mai ales prin biblioteci, decoipiându o mulțime de documinte și inscripțiuni; în timpul acesta învetiă și limb'a italiana.

Din Rom'a se duse la Paris, ca să studieze limb'a francesă, și petrecu acolo doi ani, pâna la erumperea revoluțiunii din 1793, a fost de față chiar și la ghilotinarea regelui Ludovic XVI.

De acolo se duse la Londra, unde învetiă limb'a englesă, petrecându acolo unu - spre - deșce ani. De acolo apoi se întorse la Viena, unde fu numitu întâiu cancelistu, apoi concipistu la guvern.

Episcopul sêrbescu din Vêrșetiu, Șacabent, auzindu de acestu tineru învetiatu, i oferi postul de tiscu consistorialu, și densus — la rugarea parintelui seu — primi. Și de aci începe activitatea lui în interesul culturii naționale române.

În orele sale libere noul fiscalu consistorialu se ocupă cu studiul literare. Acă a scrisu: „Observațiile de lim-



Paul Jorgoviciu.

b'a româna⁶, care apoi a aparut la Buda în 1799; totu aci a tradusu mai multe documinte adunate la Roma; a compusu unu glosariu în patru limbe, adeca româna, germâna, latina si francesa; înse n'apucă sê-l termine, când dușmanii lui se scolara și-l acusara, că „Observațiile de limb'a româna“ sânt scrise cu litere pagâne, aduse din Roma; că acést'a carte timpuriu ori mai târziu va deșteptá în Români consciința naționala, și atunci și Români vor pretinde drepturi naționale.

Aceste acusări, firesce, i produsera persecuțiuni, cari apoi devenindu totu mai violente, i rapira libertatea, el fu închisu la comitatu, și — ca nedreptatea și violința sê-si ajunga culmea — pe timpul închisorii sale i se confiscara tôte cărțile și scrisorile, cari apoi se arsera spre marea paguba a literaturii române. Și apoi în fine, neputându-se constată nici o crima, fu eliberatu.

Se mută la Timișoara, unde trai ca avocat, și ierasi se duse la Verșetiu, unde — poftitu de mai multi neguțiatori — ocupă o catedra de profesoru la gimnasiul inferioru. Acolo ierasi începù sê scria glosarul, înainte d'a terminá fu numitu inspectoru peste școțele militare, și nici nu-si ocupă postul când se bolnavi și muri la 21 martie 1818.

Manuscrisurile lui se afla în mâinile dlui Gavra în Arad.

I. H.



Viéti'a mea.

Viéti'a mea este-o carte,
În ea vecinicu de-oiu ceti,
Alt' nimica decât jale
Si durere voui gasi.

Am ceti'o di si nópte,
Si-am crediutu ca s'a schimbá,
Am crediutu ca a ei fóia
Alte slove va avé.

N'am aflatu inse nimica,
Făr o taina, taina grea ;
Care pentru mine-i scrisa
Ori cât cartea va tiné.

Acea taina imi aréta,
Ca 'n viéti'a am iubitu
Eu speranti'a si norocul
Cu unu doru nemarginitu.

Si-améndoue pentru mine
Sunt iugite — m'au lasatu,
Ca se plângu prin nopti amare
De furtuni amerintiatu.

G. V. Stefaniu.

Misteriul Noptii.

— Romanu, de *Claire de Chandeneux*. —

(Urmare.)

— E bine. Se va rentóree. Dormi! — díse el și se cobori iute pe trepte.

Se duse dreptu la cassa. Acolo tôte erau în ordinea cea mai buna. Interiorul ladii de feru, care se deschidea cu chei'a ce portá la sine, nu stérniá nici o cauza de suspiciune.

Bancnotele de-o lature, aurul de ceealalta, banii de

arama într'unu despartiméntu deosebitu, cartea de cassa în midflocu.

N'avù timpu sê examineze mai cu deamenuntul cuprinsul cassei; se urcă ierasi pe trepte, înse numai în etagiul primu.

La finea coridorului inaintea unei usi zacea unu câne mare, și începù sê murmure neamicabilu, când zari pe maestrul.

— E bine, Pyrrhus!... díse el, și își întinse mân'a ca sê bata la usi'a fiului seu.

Înse cânele nu voiá sê se conturbe líniscea stapânului seu, și se scolă din culcușul seu cu mișcări amenințátore.

— Laurent e destul de neghiobu, că lasa dobitocul acesta sê se culce inaintea usiei lui, — murmurá be-trânul și fára voiá facú cáțiva pasi înapoi.

Înse el ori și cum voiá sê bata la usi'a fiului seu, și fiind că cânele nu permitea acést'a, pozițiunea începea sê fia neplacuta pentru dânsul.

Maestrul se duse la capetul coridorului și aduse dé acolo unu lemnu lungu, și lovi cu acela de câteva ori usi'a, pe care cânele o paziá atât de bine.

Pyrrhus sari cu mânia în picióre și începù sê latre din tôte puterile.

La sgomotul acesta cas'a întréga se deșteptá; servitorii aparura pe trepte, și domnișór'a Sabine, fiic'a maestrului, în costumu de nópte privi afara pe usi'a de jumetate deschisa a odâii sale.

— Ce-i?... Dóra e focu?... Ce fel! tata! tu esti?

— Îmbraca-te iute Sabine, am trebuintia de tine.

— Ce sê facu?... Ce se 'ntémpla?

— Îmbraca-te, iti dícu. Du pe mic'a Juliette în odai'a ta, și remâni acolo cu ea, pâna ce te voiu chiamá.

— Cu Juliette? Ce sê facu eu cu Juliette?

Domnișór'a Sabine se rentórese superata în odai'a sa.

În fine și Laurent se decise, și își deschise usi'a.

Cu o mâna își frecá ochii, cu cealalta netedíea pe Pyrrhus, ca sê taca.

— Te deștepti în fine? — strigá dl Forster cu mânia, — perdu timpul scumpu. Sê grabimu!

— Unde vom merge?

— Vei vedé acusi, haidamu!

Trecéndu pe lângá servitorii, maestrul alese dintre ei doi fecóri robusti.

— Veniti cu noi, — le díse.

— Dar în sfirșitu mi-ar placé sê sciu? — întrebá ierasi Laurent, carele, precum se vedea, nu voiá sê se deștepte.

— Vino!

Tinerul urmă fára vorba pe parintele seu, de și se vedea pe el, că i-ar fi mai placutu sê dorma.

Forster sosindu în parteru, eliberá pe Mariotte din închisórea sa.

— Barbatul teu s'a dusu sê aviseze poliți'a? — o întrebá scrutatoru.

— Da, da; dânsul trebue că a sositu acolo înainte cu unu patraru de óra.

— Dute înainte și ne aréta calea!

Mariotte merse nainte; se simtíea magulita, că putea sê conduca unu conductu atât de respectabilu.

Teranc'a conducea pe cei patru barbati pe cararea de lângá riu, și inaintau repedé.

Pe cale Forster insciintá pe fiul seu și servitorii sei despre cele întéplate.

— Nenorocire din întéplare? séu omoru? — întrebá Laurent.

— Serman'a femeia! — esclamara cei doi servitorii.

Forster își continuă calea adâncitu profundu în cugetele sale.

El nu cunoscea pe nimene, carele să fi nutritu sentimente de dușmanția față de Ismerie Morin.

— Iéta-ne! — dișe în momentul acesta Mariotte.

De și lumin'a palida a dîorilor se ivi deja pe orizontul valuros al Rhônei; lamp'a mica aruncă o vedere destul de precisa asupra celor două luntriti nemișcatóre.

Ajungându mai aprópe, se puteau audí cu totul precisu versurile latine și respunsurile date la acele; țeranii inca totu se rugau lui Dumneđu.

Proprietarul de fabrica pași iritatu cătra morti.

La prim'a aruncare de ochi numai decât recunoscú pe Ismerie Morin.

Se aplecă de două ori, ca să véđa pe Keiffer, usurarul, dar ochii lui nu esprimara altu ceva decât ne-pasare.

Servitorii își facura cruce cu evlavia.

Încremenitu de gróza, cu câțiva pasi mai napoi remase Laurent și își ficsă spariatu ochii spre cele două cadavre.

Peste câteva minute, pâna când Forster întrebă pe pescaru unele amenunte, invită poporul a se retrage cu câțiva pasi, ca să faca locu comisarului polițialu și medicului, ca să póta face neconturbati visul-repertu.

În acestu momentu sosi adeca de cătra Vienne o caruția deschisa, în care se puteau observá câteva figure în lumin'a licurinda a dîorilor.

Comisariul polițialu dela Vienne și secretarul seu, medical Gallet și Jean Marie se coborira din trasura.

Umanitatea întrecú legea.

Medicul se apropiá mai întâiu de cadavre.

Cu cea mai mare bagare de séma, ca nu cumva să misce trupurile din locul ce-l ocupau în luntriti, esamină el acele, ca să se convinga, déca viét'ia a parasitu cu totul pe usuraru și femeia?

Trupul înțepenitu al usurarului cerea numai o scurta esaminare.

Ismerie Morin suprinse pe medicul.

Membrele de jumetate înțepenite, colórea mortuara a feței, ochii paingenati faceau a deduce mórte; inse medicul simți puțină caldura în gîrurul ánimei. Erá unu semnu cam dubiu, dar acela totusi îmbucurá pe medicu.

Între instrumintele sale medicale se aflá și o mica oglinda.

Oglind'a, ținuta la buzele Ismerie-ei Morin, se întunecá.

— Grabesce, dle comisarul polițialu, — dișe medicul adresându-se cătra comisarul polițialu; — căci dupa investigațiune voiu reclamá femeia; ea n'a muritu.

Cei doi Forster repetara:

— N'a muritu!

Laurent nu pare a poșede emoțiuni mari; dar acésta vedere înfricoșata îl turburá cu totul și trebui să se rađime de unu arbore.

Comisarul și secretarul seu însemnara, că Isac Keiffer zacea asternutu mortu în luntriti, dar nu așa ca acela care cade fără resistinția, căci espresiunea feței sale, piclórele lui întinse, brațele-i lungite, nu numai lasau a se presupune o lupta, inse chiar înfașișau acea lupta.

Pe gátul lui se putea constată bine apesarea a două mâni tari; ma se vedea și două-trei pete vênete, urmele unor degete robuste.

Pe mân'a drépta se vedea o sdariatura ușóra.

Pe trupu nu se gasi nici o vatemare.

Ismerie Morin fu ranita în mijlocul peptului seu.

Cuțitul trebui să fia micu și îngustu, de buna séma erá oțielu de cea mai buna calitate.

Nici unu altu semnu visibilu.

Posițiunea ei nu aretá nici o lupta.

Corpul remase nemișcatu în locul unde s'a facutu împunsur'a.

Dupa ce comisariul polițialu însemnă tóte aceste, cadavrul usurarului și pe Ismerie Morin trebui să le transporteze.

— Póte-se transportá Ismerie Morin în fabrica? — întrebá Forster.

— Abiá.

— Dóra mai bine aice în óre-care casa?

— Acést'a, considerându starea ei, va fi multu mai avantajósu.

— Jean Marie, — dișe fabricantul de sticla, — și tu Mariotte închiriati-mi cas'a vóstra. Veniti la mine dupa pretiul chiriei.

Déca ar fi fost numai Keiffer singuru, Jean Marie de siguru ar fi respunsu „ba“.

Dar erá vorb'a de dn'a Morin, și dëns'a n'a muritu!...

Ofertul lui Forster nu se putea refusá.

— Fă dle, — dișe el, — precum iti place.

Mariotte fugi înainte, și așternú patu pentru ranit'a. Așá, precum se putú cu grab'a.

Când cei doi servitori redicara pe dn'a Morin, de pe hainele ei cađú unu portfoiu negru, de care pórtá ómenii din comerciu.

Erá invederatu, că acestu portfoiu, înainte de omoru nu se aflá în vestmintele sale, căci zacea deasupra ei.

Comisarul însemnă și acésta împregiurare.

Pútinu mai târdiu servitorii redicara în caruția cadavrul lui Isac Keiffer, ca să-l duca în spitalul dela Vienne. Când îl redicara, unu cuțitașu îngustu cađú la piclórele mortului.

Cuțitul erá inca sângeosu.

Comisariul însemnă în continuu.

Înainte de a se urcă în trasura, plesnindu-i ceva prin minte, întrá în cas'a lui Jean Marie și se apropiá de patul, unde Mariotte cu ajutoriul medicului desbracă pe ranit'a.

O esamină cu mare luare aminte; veđu corpul robustu, membrele muschióse și contractiunea barbatésca a tinerei femei.

I prinse mânilé și le esamină și mai multu.

Mânilé erau late; de și nu urite, dar vênjóse; la capetele degetelor sale lungi se vedea, că dëns'a s'a ocupatu multu timpu cu scrisul.

Mesurá cu atenziune acésta mâna, și scrutá repetitu aceste degete, nendatinate la femei.

Voi să se rentórcá, dar medicul îl opri:

— Mi-ar placé, déca ar fi în stare să vorbésca, — dișe acela încetu.

— Prin acést'a fără 'ndoiéla lucrul s'ar ușorá multu, — respunse suriđendu medicul, apropiându-se de usia.

— E fórte curiosu acestu omoru duplu!

— Fórte curiosu!

— Isac și-a gasitu o mórte vrednica de el... Dar acésta biéta femeia?

— Hm! murmurá omul legii.

— Pentru ce au omoritu-o? — suspiná medicul.

Comisarul, carele erá prietenu bunu al medicului, se 'ntórse iute spre el.

— Séu bine dișu, pentru ce a omoritu dëns'a? — șopti la urechia medicului.

Apoi se 'ntórse iute la trasura, lasându singuru pe medicul, pe care acesta schimbare neașteptata îl scóse cu totul din ori.

(Va urmá.)

S A E O N U

Calindarul septemânei.

Țiu'a sept.	st. v.	st. n.	Numele sântilor și serbatorile.	Sorele resare	Sorele apune
Dumineca	18	30	Mart. Teodotu.	4 15	7 46
Luni	19	31	S. Mart. Patriciu.	4 14	7 47
Marti	20	1	S. Mart. Talaleu.	4 13	7 48
Mercuri	21	2	† Imp. Const. și Elena.	4 12	7 49
Joi	22	3	Mart. Vasiliscu.	4 11	7 50
Vineri	23	4	C. P. Mihail Mart.	4 10	7 50
Sâmbeta	24	5	Cuv. P. Simeon.	4 10	7 51

Discuțiunea ortografiei în Academia.

II.

În nr. 34 al foii noastre publicaramu unu raportu dela Academ'ă Română despre discuțiunea generala asupra proiectului unei sisteme ortografice române; de asta-data continuăm raportul acela prin următoarea împarteșire despre desbaterea pe articole a numitului proiectu.

Ședinț'a se ținū la 12/24 aprile, fiindu față 22 membrii.

Se dă cetire paragrafului din capitoul I, relativ la literile latine, *y*, *ph*, *th*, *qu*, și *k*.

Dl Papadopolu-Calimach susține menținerea literilor *th*, *ph*, și *y*, în cuvintele tehnice luate din limb'a elena, de exemplu *theologia*, *philosophia*, *phisica*, etc. Dăca nu conservăm ortografi'a originala în termeni de acăsta natura, atunci se n'o admitemu nici în privinț'a numilor proprii.

Episcopul Melchisedec ar dori conservarea tuturor acestor litere în transcrierea tecsturilor religioșe, unde le manținea la noi și grafic'a cirilica.

Dl Alexandri întreba dăca, scriindu-se *theologie*, are se se pronuncie altfel decât *teologia*, s'eu dăca scriindu-se *kyr* nu se va citi *chir*. Unu *th* s'eu unu *y*, neschimbându întru nimicu pronunțiaunea, s'unt dar niște litere de lăcuș, și tocmai de aceea nici nu le-au admisu frații nostri italieni, chiar în cuvinte tehnice.

Dl Hasdeu observa că menținerea acestor litere în nume proprii, în proiectul comisiunei ortografice, provine din natur'a numelor proprii, cari fiindu proprietatea acelor ce le p'orta s'eu le-a purtatu — nu este permisu nimeni a le modifică, chiar dăca modul lor de scriere ni s'ar paré estravagantu s'eu capriciosu.

Dl Quintescu admite supresiunea lui *y* chiar în numele proprii, dar nu înțelege nici într'unu fel respingerea lui *qu*, de vreme ce esista cuvinte în cari nu-l putemu înlocui prin alteeva, precum *aquarium*, *aquarella*, etc.

Dl Maiorescu arăta, mai ales prin citări din Quintilian, că *y* nu se citește latinesce ca *i* al nostru de astadi, *ph*, nu se pronuncia ca *f*, *th*, nu se pronuncia *t*, și că *qu* și *k* erau în tranșiunea de a fi lăpedate și înlocuite cu *e* și de cătra Latini. Dăca Latini aru fi avutu și ar fi pronunțiatu *tipografia* cum pronunțiamu noi adă, aru fi scrisu *tipografia*. A admite dar în scrierea noastră acele litere astadi, ar fi o eróre în contra chiar a alfabetului latinu.

Dl Sion primesce înlaturarea literilor *ph*, și *th*, dar se unesce cu *dl Quintescu* în privinț'a lui *qu*, fiindu că nu scie cum se scrie vorbe ca *quintessentia* și altele. Dsa combate inșe pe *dl Quintescu* sub raportul supresiunei radicale a lui *y*. Dăca nu vom admite pe *y*,

atunci cum ore vom deosebi *lyr'a* poetului de *lir'a* neguțiatorului?

Dl Poni atrage atențiunea Academiei asupra înconvenientului de a se suprimă literile *th*, *ph*, *y* și *x* în cuvinte tehnice, de ore-ce în chimia aceste litere au intratu în formule ca prescurtări a termenilor întregi, de exemplu: *Ph* pentru *phosphor*, în cât prescurtarea n'ar mai corespunde cuvântului pe care-l represinta, dăca amu scrie *fosfor* ier nu *phosphor*.

Dl Babesiu regretă, că discuțiunea s'a alunecatu pe teremul unor excepțiuni din sferă speciale ale literaturii. Ori ce specialistu are latitudinea de a întrebuintă în cercul seu propriu cuvinte straine, pe cari se le scria în modul consacratu în acea specialitate, fără ca se se modifice prin acăst'a ortografi'a generala.

Dl Laurianu susține argumentul *dlui Poni*.

Dl Stefanescu constata, că formulele chimice s'unt cu totul convenționale, cari remănu și vor remăné, ori cari aru fi în ortografi'a curenta modul de a scrie cuvintele reprezentate prin acele formule. Italianii scriu *fosfor* cu *f*, și *idrogen* cu *i*, de și au și ei formulele chimice *Ph* și *H*. Francesii dăcu *mercure*, de și-l formulăza prin *Hg* s'eu formulăza *potassium* prin *K*. Dsa susține dăra în acăsta privinț'a opiniunea comisiunei ortografice.

Dl Hasdeu observa, că în ori ce literatura se întrebuintăza unele cuvinte straine neasimilate, une-ori chiar cu flesiunea straina, de exemplu: nemțesce *das Nomen* s'eu *die Verba*, s'eu în toța Europa, vorbele englese *gentleman*, *fashionable*, etc.

Aceste cuvinte neavându a face cu limb'a literara comuna, n'au pututu întră în preocupățiunile comisiunei ortografice, care înșe recunősce că ele, întru cât nu încetăza de a fi straine, trebuie se se scrie cu ortografi'a lor originara.

Închiđându-se discuțiunea, se pune la votu amendamentul subscrisu de *dnii Fontanin*, episcopul *Melchisedec* și *Papadopolu-Calimach*, „literile *y*, *ph*, *th*, *qu*, *k*, se vor pastră în nume proprii, vorbe straine și vorbe tehnice“, se respinge prin majoritate.

Se pune la votu amendamentul subscrisu de *dnii Hașdeu*, *Quintescu*, *Poni*, *Bacaloglu* și *Babesiu*, de a se adaugă la finea paragrafului 1: „Nu întra în acăsta regula scrierea cuvintelor straine neasimilate, de exemplu: *aquarium*, *kalium*. Se primesce prin majoritate.

Se pune la votu, și se primesce prin majoritate, § 1 întregu împreuna cu adausul finalu.

Se trece la § 2, relativ la duplicarea literilor în genere.

Dl Fontanin susține necesitatea duplicărei cel puțin în 5 casuri, 1) în *call*, *acell*, etc., unde numai din duplul *l* s'a pututu formă pluralul muiatu: *cail*, *acell*, etc. 2) în formele verbale ca *dusse*, *pusse*, etc., unde duplul *s* rezultă din asimilațiunea lui *s* cu conșon'a *c*, *n*, etc., 3) în unirea unui cuvântu începatoru printr'o conșona: *approbare*, *adducere*, etc.

Dl Ionescu observa, că duplicarea conșonelor nu esista în limb'a română și nu s'unt urme se fi esistalu vre-odata, în cât dsa nu vede vre-o rațiune, fia usuala, fia măcar istorica de a o întroduce în limba.

Dl Hasdeu adauga, că precum graiul nu esprimă nici odată cugetarea întregă, totu așă scrierea nu p'ote se esprime graiul întregu. Form'a este totdeuna mai puțin decât fondul. Ar fi mai logicu dar, în tesa generala, de a nu se duplică în scriere, atunci când în graiu nu se aude nici o reduplicare. Limb'a română reduplica numai nasal'a, atunci când unu cuvântu începatoru prin nasal'a se unesce cu propozițiunea *in*.

Dl Laurianu nu înțelege, pentru ce prepozițiunea *in* se produca o reduplicare, ier nu prepozițiunile *au*,

ab, con etc. Dsa cere a se scrie *commoditate, affirmare, approbare* și altele.

Dl *Hasdeu* obiectează, că limb'a româna n'a conservatu consón'a finala din *ad, ab, con*. Fiindu întreruptu de dl *Fontanin* prin esemplul *adun*, dl *Hasdeu* constata că acesta a trecut la noi compus de ja din limb'a latina, ier nu s'a compus de cătra Români. Nu esista nici unu esemplu de *ad, a' séu con*, într'o compozițiune specifica românésca, ci numai *a și cu*.

Dl *Calimach* contesta esistenț'a reduplicărei la Români chiar în casurile ca *inoire séu imultire*, cerënd a se scrie numai *inoire séu imultire*.

Dl *Sion* susține redacțiunea din proiectul comisiunei, de vreme ce reduplicarea nasalei este o realitate fonetica în limb'a româna. Dsa ar mai cere reduplicarea lui *s* în cuvintele *essenti'a, possibil* etc., unde crede că se aude.

Inchiëndu-se discuțiunea, se pune la votu amendamentul propusu de dl *Fontanin*: „Duplicarea consónelor se admite în casurile, în cari ea-și are rațiunea chiar în regulile gramatice române“, și se respinge.

De asemenea se respinge amendamentul propusu de dl *Papadopolu-Calimach*: „Duplicarea consónelor nu se admite. Astfel vom scrie *inoire, imultire* și nu *imultire*“.

De asemenea se respinge amendamentul dlui *Sion*: „Să se duplice pretutindeni unde se aude, precum *essentia, possibil, duss, scoss* etc.“

Se pune la votu art. 2 din proiectul comisiunei și se primesce.

Ședinț'a se redica la 5 ore p. m.

Emigrațiune banatiana în Dobrogea.

Macinu 10/22 maiu.

De redactoru al „Familiei“!

Astadi au sositu aici 20 de familii române, barbati cu femei și copii în nr. de 80 de suflete, din comun'a Sant-Ioan (Sant Ianosfu) din Banatu.

Când am auditu, că sânt banatieni, nu voiam să credu, dar pe urma am mersu să vedu, și în adeveru am aflatu pe banatieni cu obielele cele roșii de lâna în opinci și pâna sus pe flueru piciorului.

Celalaltu costumu nu mai eră românescu. Pe capu peleria unгурésca rotunda ca ciuperc'a, iera în spate cogiocu croitu pe corpu și strînsu la brâu, cum pórta unгурii de pe pust'a Ungariei.

Femeile și-au pastratu mai bine costumul lor banatianescu. Nici dela un'a nu lipsia cele două oprege românesci, cari numai într'atât'a își perduse din frumsetie, că au devenitu pré scurte. Se vede, că a influențiatu asupra lor gustul puținu esteticu al țieranelor ungaré, acărur haine abiá trecu ceva peste genunchi. La grumadi au o colecțiune întréga de șeseri, (moneta de argintu austriaca, eșita din circulațiune și egala cu 10 cr.)

Cu acést'a mosaicul interesantu al diferitelor costume ce vedi aici în Dobrogea la totu pasul, devine și mai interesantu.

Vorbindu cu ei, mi-au spusu că au parasitu patri'a din caus'a miseriei și a contribuțiunilor directe și indirecte, cari au devenitu insuportabile. Au plecatu de acasa în diu'a de Sânt-Georgiu. Acuma deocamdata au venitu numai 20 de familii, mai târđiu inse deca vor aflá că le merge bine, vor veni și ceialalti, cari aștepta acasa rezultatul acestei expedițiuni argonautice.

Precum am înțelesu, din acést'a colonia banatiana se va infintia aici în Dobrogea o comuna noua, care se va numi comun'a „Banatu“. Astadi vor și plecă mai departe, la locul destinatu pentru ei.

Cunoscú miseri'a completa și generala, care dom-

nesce adi în Ungari'a, dar n'am cređutu să ajunga pâna la atât'a, încât chiar și poporațiunea Banatului, a provinciei care se numesce Canaanul Ungariei, să fia nevoiti a luá lumea în capu cu femei și cu copii cu totu. Se póte deduce din acést'a, în ce stare de miseria vor fi atunci românii din părțile Crisului negru și ale Crisului albu, cari locuescu unu teritoriu neproductivu, și sterile și cari tóta vér'a mergu în caravane pe câmpiele Ungariei la sapa, la cósá, la secera și la culesu de papsioiu pentru o simbria bagatela.

Astadi s'a serbatu si aici cu mare solemnitate diu'a de 10 maiu, ca aniversarea suirei pe tronul României a A. S. R. Carol I și a proclamărei independenței României. Coloni'a banatiana a avutu ocașiune să véda entusiasmu și însullețire de cari n'a veđutu acasa. Au pututu vedé și codru de flamure atât naționale, cât și de ale altor națiuni, falfaindu pe tóte edificile și casele publice și private.

Circlide.

Sinodul archidiecesei Sibiuu.

Ședinț'a XI, ținuta la 6/18 maiu. Deput. *S. Popescu* facú propunerea ca presidiul să se adreseze în numele sinodului la locurile mai înnalte spre a esoperá, ca din vistieria statului să se asemne pentru asesorii consistoriali ordinari ai senatului bisericescu o dotațiune mai corespunđátore. Acést'a propunere se transpuse comisiunei pentru propuneri.

Deputatul *Ioan Popea* facú două propuneri: un'a ca să se infintieze unu fondu centralu de pensiune pentru preoțimea din archidieceasa; alt'a, ca consistoriul să accentue prin o cerculara îndreptata cătra toti preoții din archidieceasa, necesitatea d'a se infintia conferințe preoțiesci în archidieceasa.

Se desbatú apoi raportul comisiunei organizátore asupra raportului consistoriului archidieceasanu despre activitatea sa în ședința plenara, luându-se actu la cele mai multe puncte; numai cestiunea arondării și întregirii protopopiatelor stérni o disputa mai lunga, și se decise ca arondarea protopopiatelor să se esecute pe calea ordinara, ier în cât pentru întregirea protopresbiteratelor, acele protopresbiterate, cari nu suferu schimbări mari teritoriale prin arondare, să se întregésca fára amânare.

Ședinț'a XII, ținuta la 6/18 maiu dupa miédia. Se continuá și încheiá desbaterea raportului întreruptu în ședinț'a trecuta. Se escá o desbatere asupra conflictului de competința între congresu și sinode; în urma se decise, că este de doritu ca congresul să se ocupe cu acést'a cestiune și să dispuna ce va aflá cu cale, și totu-odata sinodul să reguleze în procsim'a sesiune modul și form'a promulgării și esecutării concludeslor sale în eparchii.

În fine se desbatú cestiunea infintării a două episcopate noué, dar nu se putú terminá, deci continuarea se amâná pe diu'a urmatóre.

Ședinț'a XIII, la 7/19 maiu. La propunerea deputatului dr. Pacuraru se decide, ca statutul votatu de congresul naționalu bisericescu pentru infintierea unui fondu mitropolitanu să se transpuna comisiunei financiare spre a provedé posibil'a contribuire în bugetul anului curentu.

Se continuá apoi desbaterea în privința infintării celor două episcopii noué, și dupa dispute îndelungate se decise, ca obiectul din cestiune să se transpuna consistoriului spre a așterne sinodului procsimu opiniunea sa motivata și provéđuta cu datele necesarie.

Urmá raportul comisiunei organizátore cu privire la regularea postului de vicariu archiepiscopescu în archidieceasa prin instituirea unui vicariu de archiereu, care asemenea stérni desbateri lungi, în urma apoi se primí

propunerea deputatului A. Trombițașu, că sinodul din considerațiuni administrative recunoșce necesitatea de a se sistemisa postul de vicariu arhiepiscopesc, cu rangul de arhieru, și incredințea presidiului ulteriorele afaceri în acea direcțiune, ca votul prezentu al sinodului să între cât mai curând în viață; spre scopul acesta sinodul voteza o îmbunătățire de 1600 fl. din mijlocele propriie ale arhiepiscopiei la salariul vicariului pentru a se întregi acesta la sum'a de 4000 fl.

Cor. sinodalu.

P u n c i u.

— *Din Siedietorea.**) —

Hodoroscu : Pe unde ai umblatu de când nu te-am vedutu.

Trosco : Am fost pe la Șomcuta-mare.

Hodoroscu : Ce ai facutu acolo?

Trosco : Amu serbatoritu Pascele.

Hodoroscu : Ce vorbești tu!? Dar nu știi, că Pascele au trecutu de multu?!

Trosco : Știu, știu. Dar pe acolo totuși amu batutu tóca, și încă la urechi'a surdului.

Hodoroscu : Cum așa?

Trosco : Așa, că amu hotaritu să ceremu sinodu în dieces'a Gherlei.

*

Hodoroscu : Dar în celelalte diecese unite?

Trosco : P'acolo ómenii sânt mai multfamiti.

Hodoroscu : Dóra le merge mai bine?

Trosco : Se pôte; celu puținii ei tacu ca pescii.

*

Hodoroscu : Va să ȃica acestia nu poftescu sinodu.

Trosco : Nu. Bagséma ei sânt de parerea, că au destule încurcături cu *nodu*, de ce să mai aiba *sinodu*?!

*

Hodoroscu : Asá dara la Lugosú a fost alegere de vicispanu?

Trosco : Fostu ȃeu, și românii s'au opintitu fórtu, și au chiamatu pe totii cei dela sate la votare.

Hodoroscu : Și fostau?

Trosco : Fost multi chiamati, dar puținii alesi.

*

Hodoroscu : Asociațiunea din Arad a inviatu din morti.

Trosco : Har Domnului!

Hodoroscu : Ce gândesci, traí-va?

Trosco : Déca și membrii va avé atâția, câti diregatori a alesu, de buna séma va traí.

Literatura si arte.

Dșór'a Elena Teodorini debutéza la oper'a din Bolonia. Diuariul „Lombardia“ scrie, că renumit'a cântarétia româna a obținutu unul din cele mai mari succese ce pôte ambiționá o artista mare; represintațiunile în cari a cântatu, au fost unu triumfu pentru gentil'a și distins'a artista. Aplaudata cu frenesia la fia-care aria, E. Teodorini a trebuitu să repete în tóte serile mai multe arie.

„Despre legume“. Sub acestu titlu anunciamu nu de multu o carte de dl N. Avram invetiatoru în Totvaradia. În acelu anunciu s'a ȃisu, că acésta carte e manualu pentru tinerimea școlara; acuma adaugemu, că da se pôte întrebuintá și de tinerimea școlara în

*) „Siedietorea“ ese de dóue ori pe luna. pretiul pe jumetate de anu 1 fl., redactoru Iosif Vulcanu.

preparandia și teologia, precum și în școl'a de repetițiune, dar în școl'a poporala pentru pruncii de 6—12 ani nu. Mai acomodata e pentru femeile cari se ocupa cu cultivarea legumelor, fia din placere, fia din a trage folosu din ele, și cu deosebire proților și invetiatorilor nostri, cari au de a conduce poporul și în acestu ramu de gradinaritu.

Piese musicale noue. „Lyr'a Româna“ în nr. 20 și 21 publica urmatóarele piese noue pentru pianu: Didi polca; Nepasarea, cântecul matelotului, poesi'a de I. Negruzzi, music'a de G. I. M. — La Fr. Pirnitzer în Budapesta a aparutu: „Servus Franz“, marșu-polca, de Ign. Rosenblatt, pretiul 60 cr.

Cărți noue române. La București au aparutu: „Ioan Cămpinean“, discursu de recepțiune în Academi'a Româna de Ioan Ghica și respunsul dlui B. P. Hașdeu; „Istori'a universalá a pedagogiei dupa Jules Parcz, cu o aruncatura de ochi asupra culturai României din timpii cei mai departati și pâna 'n ȃilele nóstre, de Ioan P. Eliade; „Conducatorul junimei în societățile alese“ de I. P. Eliade.

ȃiuaristicu. La Focșani a aparutu unu ȃiuaru intitulatu: „Putna“, va eși mercuria și sâmbet'a.

Biserica si școlá.

Dieces'a Orádii-mari. ȃilele trecute a sositu dela cass'a centralá din Budapesta împrumul de 42,330 fl., acordatu mai de multu prin ministeriul de culte pentru regularea urbarialá a dominiului episcopescu de Beiusú. Archivul capitularu, care pân'acuma se ținea pe la canonicii, de acuma înainte se va pastrá în reședint'a episcopésca, unde Pr. Ssa episcopul i-a oferitu dóue odái, în cari se vor ține și ședint'ele capitularic.

Din dieces'a Gherlei. Inteligint'á din dieces'a Gherlei a ținutu în 4 maiu la Șomcuta-mare o conferint'á în caus'a reactivării sinodalității din dieces'a Gherlei. La acésta conferint'á, afara de cei din locu, luara parte mai multi inteliginti din Selagiú, Dabáca, Naseudu, Satumare și Maramuresú. S'a alesu o delegațiune, care să compuna unu memorandu și să-l presinte episcopului diecesanu. În delegațiune s'au alesu dnii: G. Manu, A. Munteanu, V. Hosszu, A. Bohatíel, G. Popu, V. Popu, M. Popu, dr. Moišil, dr. Alessi, A. Medanu, I. Popu, N. Nilvanu, V. Indrea, A. Ferentú, I. Popu, dr. I. Mihali, D. Lica și G. Manu din Bistriția.

La academi'a de drepturi din Oradea-mare prelegerile s'au terminatu, și acuma incepu esamenele. La acésta academiá studiéza numerosi tineri români.

C e e n o u ?

Maj. Sa regele a petrecutu ȃilele trecute în lagarul dela Bruck, unde a inspectatu manevrele. La 31 l. c. Maj. Sa va merge la Praga, unde se facu mari pregatiri de primire, căci la 4 iunie vor fi 25 de ani decând Maj. Sa a dusu întâia-óra pe regin'a la Praga.

Atentatu în contra mitr. Morariu. Din Cernauti se scrie cu datu de 23 l. c. Mitropolitul dr. Morariu Andreeviču fu astadi înainte de miédiadi, când se cobori din trasur'a sa, insultatu fapticu de cătra unu barbatu mai betránu din clasele de jos. Atentatorul, care se numesce Petru Koczec, e unu ruthenu; el fu prinsu numai decât, cu care ocașiune strigá amenint'atoru, că ȃensul totuși va prepadí pe mitropolitul.

Diet'a, conform intențiunilor guvernului, în sesiunea acésta, afara de proiectul de lege pentru cumperarea calei ferate Tisaiane, va mai desbate unele legi mai mici, și astfel incheierea sesiunii ar urmá la 8, celu multu, 10 iunie.

Sciri personale. *Ducele de Nassau* plecă marti împreună cu Domnul și Dômn'a României, din Bucuresci la Sinaia, unde avea să petreacă vr'o două zile, spre a se rentôrce apoi prin Brașovu la Viena. — *Di V. Babesiu*, dupa absentare de zece septemâni, petrecute mare parte la Bucuresci, s'a rentorsu la Budapesta. — *Mileticiu*, dupa cum scrie unu ȃiuaru din Neoplanta, și-a mutat locuinț'a la Viena. — *Di Ioan Tecônția*, vice-notaru la judecatori'a din Sibiu, este transferatu în aceeași calitate la Nocrichiu.

Monumentul lui Széchenyi desvelitu cu atâta pompa în duminec'a trecuta la Budapesta a stêrnitu și ôresi-care neplacere în publicul ce-l zari, căci în inscripțiune sânt mai multe greseli, și anume în locu de: „*Grof Széchenyi István* — sculptorul nêmtiu a gravatu: „*Grof Széchenyi István*“. Va să ȃica trei greseli! ȃiarele unguresci au și pretinsu să se corêga. Cununile oferite în ȃiu'a inaugurării se vor pastră în cript'a familiara.

Tortura barbara. Din Șagh, de lângă Timișoara, se scrie ȃiuariului „*N. T. Ztg.*“ următoreea istoria: Românul Petru Goldju, aplicatu ca ȃileru la clădirea podului dela Șagh și-a cumperatu în ȃiu'a de Rusali apus. la bacanul de acolo unu patraru de farina și o duse la mama-sa, ca să côca pâne. Din întêmplare tocmai pe timpul acela se fură din cas'a unui nêmtiu unu patraru de farina. Numai decât fu banuit Goldju, și deminêti'a la optu ôre judele îl și arestă, legatu strînsu, cu ambele mâni de piciorul dreptu, și în starea acêsta petrecu el pâna la miezîl noptii, adeva 16 ôre. Atunce veni judele și îl legă și mai strînsu și mai dete două palme de-asupra. Apoi început a-l tortură cu ajutorul a doi ômeni, pentru ca să-l faca a marturisî faptul ce nu l'a comis. Dar însedar... Nenorocitul a însciințiatu faptul la judele administrativu.

Societatea „Julia“ a studenților români dela universitatea din Clusiu și-a publicatu al doile raportu pe anii 1878—79 din urma, redactatu de Andreiu Micu, secretariul Societății. Societatea și-a dezvoltatu activitatea prin ședințile de septemâna, și publice; are o bibliotecă mica, de 84 opuri; cass'a dispunea la sept. an. tr. de 877 fl. 10 cr.

Sciri scurte. *Generalul principe Montenuovo* a nebunitu și a fost transferatu în institutul dela Döbling; casul acesta a produsu mare senzațiune în cercurile înalte ale Vienei carora aparținea. — *Pentru baile de mare dela Constantia* se va deschide în Bucuresci la 1 iunie unu serviciu directu de pasageri și bagage; percursul liniei Bucuresci-Constantia se face dela ôrele 8 și 45 deminêti'a pâna la 9 și 15 m. sér'a. — *La Sibiu* s'a desgropatu nu de multu scheletul unui soldatu rusu, în completa armatura; probabilmente e scheletulu cutarui ostașu rusu care s'a luptatu acolo 1849.

Cronic'a lunei.

Di Radu Golesecu și nepôt'a sa, domnișoara Felicia Racovitia, petrece de câteva zile în Roma. Într'una din zile, dsa însoțitu de ȃșor'a Felicia, s'a dusu la Pantheon, și a depusu o minunata cununa pe mormêntul regelui Victor Emanuil. ȃiarele italiene înregistrêza cu bucuria faptul acesta și facu elogiuri dlor frati Goleseci. Panglic'a cununei are trei colori române: albastru, galben și rosu.

Deschiderea parlamentului italianu s'a facutu la 26 maiu. Discursul tronului fu scurtu, și recomandă parlamentului de a pune în discuțiune în prim'a sa sesiune proiectele de legi relative la desființarea impostului asupra macinatului și la reform'a electorala.

O coróna respinsa. Amu scrisu și noi, că ex-împeratês'a Eugenia, înainte de a plecă în Africa, a daruitu bisericeii Notre-Dames din Paris corón'a ce dênș'a

avea să pôrte la încoronarea sa. Acuma înse trebuie să adaugemu, că parocol bisericeii numite, abatele Chedajon, a respinsu acestu daru și a pusu corón'a iêrasi la dispozițiunea daruitorei.

Dela curtea rusêsca. Precum scrie ȃiuarul „*Berliner Börs. Courier*“, în Petersburg circula șgomotul, că trei medici renumiti — între cari și unu vestitu medicu pentru alienati — au primitu ordinu împaratescu, să fia gata spre a face o esaminare a stării sântetii tinerului mare duce Nicolae Constantinovicu, căruia i s'a ordonatu în lunile din urma a petrece într'unu orasiu din provincia. Resultatul esaminării are să se subșterna de adreptul țarului. Din când cu o istoria picanta, în care Fanny Lear a jucatu unu rolu importantu, el e consideratu că smintitu, și se presupune că ar sta în legatura cu nihilistii.

Sciri straine. *Din Lisabona* se depeșeza, că Valmor, ministrul plenipotențiaru al Portugaliei la Viena, trebuie să se duca la Bucuresci în misiune speciala. — *La Paris*, în ȃiu'a de 23 maiu, aprôpe 500 de individi, purtându cununi de inmortale, s'au dusu la locul unde au fost impușcati comunistii în 1871; s'au facutu câteva arestări. — *Scupcin'a serba* s'a deschisu la 23 l. e. în Craguievatz, vechi'a capitala a Serbiei. — *Goschen* fu numitu ambasadoru al Engliterei la Constantinopol. dênșul s'a și dusu a-si ocupă postul. — *Paul de Musset*, fratele vestitului poetu francesu Alfred de Musset, a încetatu din viațea în etate de 76 ani. — *Regele si regin'a Greciei* au sositu în 24 maiu la Veneț'a. — *Principele Orloff*, ambasadorul Rusiei în Franci'a, a reluat direcțiunea afacerilor ambasadei sale.

Dare de sêma

despre venitele și spesele balului tinerimei române ȃinutu în Budapesta în 24 febr. 1880 st. n.

A intratu cu totul sum'a de . . . 2554 fl.
Spesele au fost . . . 840 fl.

Venitul curatu este : 1714 fl. v. a.

Din acêsta suma s'a tramisu pentru
esundati la ministrul de interne
sum'a de . . . 894 fl.
Societătei de lectura „*Petru Maior*“
sum'a de . . . 820 fl.

La acêsta suma au binevoitu a contribui peste prețiuul intrarei urmatori domni și dômne:

1. Majestatea Sa Împaratu și Regele 100 fl. 2. Majestatea Sa Regin'a 50 fl. 3. Alțeti'a Sa Archiducele Iosif protectorul întreprinderii 200 fl. 4. Conte Iuliu de Andrassy cu familia 129 fl. 5. Contes'a Teleky 128 fl. 6. Dr. Ioan Gallu cu soț'a 100 fl. 7. Cavaleru Ioan de Pușcariu 60 fl. 8. George de Mocsonyi 50 fl. 9. Baroness'a Lo-Presti 30 fl. 10. Dn'a Leopoldina Bogdanovits 25 fl. 11. Di Alesandru de Mocsonyi 25 fl. 12. Di Eugeniu de Mocsonyi 25 fl. 13. Contele Fr. Wenckheim 25 fl. 14. Di Antoniu de Mocsonyi 20 fl. 15. Dn'a Iosefina de Mocsonyi 20 fl. 16. Dn'a Melania Nemeshegyi 20 fl. 17. Di Georgiu Ioanovicu 20 fl. 18. Di Milos Baich 20 fl. 19. Contele Richard Berchtold 20 fl. 20. Di Ioan Vornica major ces. reg. 20 fl. 21. Dn'a Lila Buljovszky 20 fl. 22. Di Alesandru Romanu deputatu 15 fl. 23. Conte Andreiu de Bethlen 15 fl. 24. Di F. Harkányi 15 fl. 25. Di Dumitru Lyka 15 fl. 26. Esc. Sa Coloman de Tiza ministru președinte 10 fl. 27. Contes'a Albina de Pejacsevich 10 fl. 28. Di Athanasiu Cimponeriu jude la tabla reg. 10 fl.

(Va urmă.)

Proprietaru, redactoru respundietoru și editoru :

IOSIF VULCANU.

